

Spiriferidní brachiopodi karnu Slovenského krasu

Carnian spiriferid brachiopods of the Slovak Karst

MILOŠ SIBLÍK

Brachiopods, Carnian, Slovak Karst

Cílem projektu je studium spiriferidních brachiopodů, vyskytujících se v karnu Slovenského krasu, a tím i dokončení souborného zpracování svrchnotriásových brachiopodů Slovenského krasu, které jsem začal již před léty (Siblík 1977, 1982, 1986, 1990). Tento projekt proto zahrnuje i některé skupiny brachiopodů, které byly systematicky řazeny v době vydání Treatise on Invertebrate Paleontology – Brachiopoda (1965) do řádu *Spiriferida* Waagen 1883, a které jsou v současné době již řazeny do samostatných řádů *Athyridida* Boucot - Johnson - Staton, 1964 (v případě rodů *Dioristella* a *Schwagerispira*) či *Strophomenida* Opik 1934 (v případě koninckin). Výzkum probíhá díky finanční podpoře Grantové agentury Akademie věd České republiky (grant č. A 3013606).

Nejhězněji se vyskytujícím druhem na Silické planině je *Laballa suessi* (Zugmayer 1880). Je zajímavé, že tento charakteristický druh, který byl popsán z rakouských kössenských vrstev, se vyskytuje již v karpatském karnu (je však znám z 1 lokality karnu v Mürztaalských Alpách a z karnu je udáván i z pohoří Bükk v Maďarsku). Na výskytu tohoto velmi variabilního druhu v karnu Slovenského krasu upozornil již Pearson (1977), který konstatoval, že slovenský materiál je prakticky neodlišitelný od jedinců z kössenských vrstev. Samostatnost druhu „*Cyrtina*“ (= *Laballa*) *ambigua* Balogh 1940, který byl na podkladě 2 jedinců popsán od Silické Brezové, je vzhledem k velké variabilitě *Laballa suessi* nepravděpodobná. Zda jedinci popsani jako „*ambigua*“ představují pouze varianty Zugmayerova druhu, bude třeba rozhodnout po přímém studiu Baloghových originálů, které jsou uloženy v Geologickém ústavu v Budapešti. Zvláště v oblasti Ostrých vršků na Plešivecké planině se vyskytuje „*Spiriferina*“ *halobiarum* Bittner 1890, kterou je třeba podle Dagyse (1974) přřadit k jeho rodu *Mentzelioidea*. Mnou doposud získané údaje o vnitřní stavbě jedinců ze Slovenského krasu mluví však proti tomuto zařazení, jejich studium však ještě pokračuje. Problémem však je, že „*Spiriferina*“ *halobiarum* se ani v Severních vápencových Alpách nevyskytuje často a získání údajů o vnitřní stavbě topotypického materiálu je tak značně obtížné. Hladká „*Mentzelia*“ sp. je zastoupena jak na Ostrých vršcích, tak i v Silické Brezové, nalezeny byly však jen izolované misky.

Nevyřešena je zatím otázka definitivního druhového určení nalezených koninckin. Jejich nálezy v karnu Slovenského krasu určoval Bystrický (1964) jako *Koninckina telleri* Bittn.; podle mého názoru má však většina nalezených koninckin blíže k Bittnerovu druhu *Koninckina leopoldiaustriæ*, od něhož se odlišuje menší velikostí a slabším vrcholem. Zachování dalších z Alp popsaných koninckinidních druhů není příliš dobré, materiál většinou dosahuje malých rozměrů a porovnání s ním není snadné. Ke zbývajícím dosud zjištěným zástupcům karnických spiriferidních brachiopodů Slovenského krasu patří *Schwagerispira*

rispira bystrickyi Sibl. 1990, která se vyskytuje pouze v okolí lomů u Silické Brezové, a *Dioristella indistincta* (Beyrich 1863), kterou jsem zjistil ve starším materiálu nalezeném před léty dr. Bystrickým na Plešivecké planině, s. od Ostrých vršků (Gemerské lúky).

Během terénních prací roku 1996 jsem získal v okolí Silické Brezové další srovnávací materiál, k nejčastějším nálezům patřil druh *Laballa suessi*. Část sběru odtud pochází i z nové, ca 400 m dlouhé rýhy, vykopané na hřbitku jz. od starých lomů. Ta prochází profilem od wettersteinských vápenců ladinu až do mocných nórských hallstattských vápenců. V karnických biotritických vápencích této rýhy jsem nalezl kromě spiriferidních i další druhy, z této oblasti již studované. V poloze označené 10–12 (červená čísla) jsem zjistil druhy *Costirhynchopsis variata variata* Sibl., *Gemerithyris hungarica hungarica* (Balogh), a *Rhaetina concinna* Sibl. V poloze č. 16 byly nalezeny *Costirhynchopsis variata variata* Sibl., *Caucasorhynchia elegans elegans* Sibl., *Gemerithyris hungarica hungarica* (Balogh), *Laballa suessi* (Zugm.), „*Spiriferina*“ *halobiarum* Bittn. a „*Mentzelia*“ sp. Z polohy 17–18 byly určeny následující taxony: *Costirhynchopsis variata variata* Sibl., *Caucasorhynchia elegans elegans* Sibl., *Volirhynchia dux* Sibl., *Gemerithyris hungarica hungarica* (Balogh), *Gemerithyris copiosa copiosa* Sibl., *Laballa suessi* (Zugm.), „*Mentzelia*“ sp. a *Koninckina* sp. Zjištěná fauna doprovodných terebratul a rhynchonel určuje stáří poloh, v nichž se spiriferidní druhy v rýze vyskytují, na střední tuval (zóna *Subbulatus*). Odpovídají tak někdejšímu „2. horizontu s brachiopody“ ve smyslu Bystrického (1964).

Literatura

- Balogh, K. (1940): Daten zur geologischen Kenntnis der Umgebung von Pešťocardó. – Abh. miner.-geol. Inst. Univ., 19, 151–200. Debrecen.
- Bystrický, J. (1964): Slovenský kras. – Ústr. úst. geol. Bratislava.
- Dagys, A. S. (1974): Triassic Brachiopods. – Novosibirsk.
- Pearson, D. A. B. (1977): Rhaetian Brachiopods of Europe. – Neu. Denkschr. Naturhist. Mus., 1, 1–65. Wien.
- Siblík, M. (1977): Rod *Gemerithyris* gen. n. (Brachiopoda) ze slovenského triasu. – Západ. Karpaty, Sér. Paleont., 2–3, 203–220. Bratislava.
- (1982): Genus *Austriellula* Strand 1928 (Brachiopoda) from the Upper Triassic. – Západ. Karpaty, Sér. Paleont., 8, 41–70.
- (1986): Carnian rhynchonellid brachiopods from the Slovak Karst area. – Západ. Karpaty, Sér. Paleont., 11, 7–33.
- (1990a): New *Schwagerispira* (Brachiopoda) from the Carnian of the Slovak Karst (SE Slovakia). – Západ. Karpaty, Sér. Paleont., 14, 103–108. Bratislava.
- (1990b): Carnian terebratulid brachiopods from the Slovak Karst (SE Slovakia). – Knih. Zem. Plyn. Nafta, 9, 109–145. Hodonín.